

Leopold Trénor Palavicino, a través de la *Biografia d'un president de Lo Rat Penat (...)*, d'Amèlia Comba Comba (1965)

Leopold Trénor Palavicino, through the *Biografia d'un president de Lo Rat Penat (...)*, by Amèlia Comba Comba (1965)

VÍCTOR PASTOR BANYULS
tornyuls@gmail.com

Universitat de València

Resum: Aquest article analitza l'escriptor Leopold Trénor Palavicino a partir de la informació de la biografia escrita per Amèlia Comba en 1965. Les pàgines de l'autora aporten una perspectiva més ajustada al perfil del literat. Trénor, provinent de família noble, esdevé un poeta de base catòlica, capaç de representar organitzacions com Lo Rat Penat, des d'on va treballar incansablement per recuperar la llengua, la literatura i el patrimoni valencians.

Paraules clau: Leopold Trénor, Amèlia Comba, Lo Rat Penat, valencianisme, poesia

Abstract: This paper analyses the writer Leopold Trénor Palavicino based on information from the biography written by Amèlia Comba in 1965. the author's pages provide a more in-depth perspective on the writer's profile. Trénor, coming from a noble family, becomes a Catholic poet who can represent organizations like Lo Rat Penat, where he worked tirelessly to recover the Valencian language, literature and cultural heritage.

Keywords: Leopold Trénor, Amèlia Comba, Lo Rat Penat, valencianisme, poetry

DATA PRESENTACIÓ: 22/03/2020 ACCEPTACIÓ: 04/04/2020 · PUBLICACIÓ: 12/06/2020

1. Introducció

Massa sovint la memòria es dilueix entre èpoques consecutives i amuntegades. En aquest sentit, la història de la llengua i literatura pròpies no s'ha estat de bandejar el mal endèmic. Per fortuna, tanmateix, des de fa més de dues dècades, comptem amb més i més estudis objectius, desproveïts de prejudicis i de paradigmes antiquats. Aprofitant el paisatge que es distingeix des del puig del segle XXI s'està atansant la contribució cultural d'escriptors i d'institucions perllongats des de la segona meitat del Vuit-cents fins a les primeres dècades del Nou-cents. Aquell «foc patriòtic», d'ençà conegut com a Renaixença, s'ha abastat amb una òptica cada vegada més ajustada. Una voluntat de renaixement literari i cultural, des de l'apoliticisme, que va aconseguir aplegar patricis de diferent condició tot diluint la frontera de canvi de segle.

A propòsit d'aquella voluntat pouem el patrici Leopold Trénor i Palavicino (1870-1937), a qui a hores d'ara estem dedicant una tesi doctoral a la Universitat de València. Aquest escriptor, més que prejutjat, directament no ha estat considerat, almenys a l'alçada del treball que escometé. Tota una paradoxa ateses les dades publicades: havia contribuït a les lletres pàtries amb la publicació de dos poemaris *Ramellet de versos* (1895) i *Flors de paper* (1898). De més a més, va esdevenir president de Lo Rat Penat (1908-1910), a més de director d'entitats com el Centre de Cultura Valenciana i un dels signataris de les Normes de Castelló de 1932.

Una de les poques recepcions que s'ha dedicat al nostre poeta l'enlestí Amèlia Comba Comba (1965) en el marc dels vuitanta-dosé Jocs Florals de la Ciutat i Regne de València (1965). En aquella època, Lo Rat Penat afegia al cartell de premis ordinaris un de destinat a l'estudi biogràfic dels presidents de l'entitat gairebé centenària. De fet, sis anys abans de l'esmentada biografia, a la revista *Sicània*, de Nicolau Primitiu Gómez Serrano,¹ podem llegir el cartell d'aquell certamen poètic amb el premi d'«una placa cisellada amb el nom de l'autor» destinat a «la millor biografia d'un president d'aquesta Entitat, ja mort, amb descripció de les seues activitats relacionades amb aquest Centre».²

Així les coses, Comba, a través del lema «Or de llei»,³ aporta dades rellevants per tal de reconstruir els orígens, la vida i l'obra escomesa pel patrici. A través de vint-i-nou fulls mecanografiats, divideix l'estudi en dues parts: dades sobre l'ascendència de la família Trénor i Palavicino i una acurada revisió del perfil literari i cultural de Leopold Trénor. En el nostre estudi, per consegüent, focalitzarem l'atenció en aquesta segona part pel seu interès rellevant.

1 S'han publicat diversos estudis sobre Nicolau-Primitiu Gómez Serrano. Un dels darrers ha estat enlestit per Alaitz Zalbidea (2019), qui és un dels besnets del patrici.

2 «Cartell dels Jocs Florals de Lo Rat Penat, 1959». *Sicània, mensual, suma y guia de cultura valenciana*, núm. 12, juny de 1959.

3 Aquest lema és la traducció del títol de la revista *Oro de ley, revista semanal ilustrada*, fundada i editada per Leopold Trénor entre 1916 i 1931.

Víctor Pastor Banyuls. Leopold Trénor Palavicino, a través de la *Biografía d'un president de Lo Rat Penat, (...)*, d'Amèlia Comba Comba (1965)

Primerament, però, cal parar esment al context en el qual l'autora desenvolupa aquesta biografia. Tal com aporta Santi Cortés (2006: 89), Amèlia Comba formava part d'aquell estol de joves, que entre els anys cinquanta i setanta, s'alliçonaren als cursos de llengua i literatura valencianes programats pels ratpenatistes. Una entitat que «si és cert, com deia Josep Giner, que abans de 1950 tothom tenia Lo Rat Penat “com una societat somorta quasi inoperant o inexistent encara”, a partir d'aleshores oferirà alternatives culturals que cridaran l'atenció del jovent».

Així doncs, a primeries dels anys seixanta, (Cortés 2006: 92-93), es fundà «una Agrupació d'Alumnes per tal de mantenir-ne desperta l'atenció i la implicació, crear un esperit comunitari i fomentar la comunicació entre els deixebles passats, presents i vinents». A partir d'aquesta iniciativa sorgiren els *Fulls dels Cursos de Llengua Valenciana (1963-1965)*, que tot i ser efímers i mancats de transcendència, testimonien i refermen vivament el pensament «en relació amb el redreçament de la personalitat valenciana».

L'escriptora es va adherir a aquell impuls i veié adient «fer una biografia de l'il·lustre valencianista En Leopold Trénor i Palavicino», encara que temia «exposar-se a escriure un extracte mesquí de la seua franca i polifacètica personalitat». Modèstia a banda, Comba (1965: 1) fou capaç d'oferir un breu retrat de l'homenatjat:

Lliurat a molts quefers, creador d'obres d'autèntica divulgació cultural, dreturer als seus actes, allunyat de la política —no obstant pertànyer a partits tradicionalment de dretes fón l'ànima de nombroses institucions, lesionant els seus legítims interessos. Cavaller fins el seu nimi detall, mai no va desvanir-se de la seua nissaga, essent confratern de tothom.

2. Les nissagues Trénor i «Palavicini»

Els orígens familiars del president són detallats detingudament per l'autora a través de sis fulls mecanografiats. D'entrada, constata (1965: 3) «Al fer una investigació sobre la branca valenciana de la família Trénor, trobem que no es pas tan llunyana com la família Palavicino, amb la que va enllaçar», a la qual cosa afegeix «la data mes antiga que tenim de dita família, es el seu orige irlandès i la constant persecució al seu país, per la seua confessió, puix eren extremadament catòlics».⁴ En canvi, quant a la «genealogia de la família Palavicini» l'autora (1965: 4) explica que provenien d'Itàlia des d'inicis del segle XII i aclareix que «la branca valenciana dels Palavicini descen d'Ambrosi Palavicini» la mare del qual «fixa la seua residència, sota la protecció de son cosí-germa, el Cardenal Antoni Justiniani» al Regne de València del segle XVI. Amb aquella investigació minuciosa, l'autora accentuava el context social del president estudiat, per la qual cosa focalitzava, encara més, la importància de la seua obra: en el context contemporani de la llengua i literatura valencianes no és usual que escriptors provinents de l'alta burgesia defensaven un valencianisme tan clar i pregon com el que evidencia Leopold Trénor tot abanderant el lema dels Trénor: *facta, non verba*.

4 La família Trénor ha estat ben meritòriament estudiada a través de l'obra col·lectiva *Trenor. L'exposició d'una gran família burgesa* (2009) en la qual ha participat, entre altres, Tomás Trénor Puig, net de Tomás Trénor Palavicino, cosí germà del poeta Leopold Trénor Palavicino.

Víctor Pastor Banyuls. Leopold Trénor Palavicino, a través de la *Biografía d'un president de Lo Rat Penat, (...)*, d'Amèlia Comba Comba (1965)

3. El «senzill aristòcrata i sentidíssim poeta del Renaixement valencià»

Havent detallat la informació familiar, Amèlia Comba (1965: 8) enceta una segona part centrada en la figura de l'escriptor. Leopold Trénor va contraure matrimoni amb «Na Maria del Roser Pardo de Donlebum y Rojas» i «d'aquesta felicitat unió, van naixer 12 fills» (Comba 1965: 9-10), però més que les dades purament familiars, la investigadora s'interessa pel personatge cultural, a qui presenta com un «senzill aristòcrata i sentidíssim poeta del Renaixement valencià». Aquestes línies, aprofitant l'antologia poètica que oferí l'Agrupació Pro Poesia Valenciana,⁵ segurament podrien basar-se en la brevíssima semblança en què el reivindicaven (1915: 1) com un «constant estímul, fragant de valencianisme, pera la classe dita aristòcrata de València».

Així, doncs, l'autora (1965: 8) subratlla que Trénor Palavicino ben prompte va compondre versos en llengua pròpia.

Nen encara, ingresà al col·legi dels PP. Jesuïtes, on sa gran afició a la poesia es va notar de primeries, lo que féu qu'el seu Mestre, el savi P. Sauret, s'en adonàs, descobrint en ell un extraordinari poeta jovenívol, promesa d'un pregon i ferm puntal de renaixença, per lo que l'instruí als secrets de la mètrica i la rima.

Prova d'això, des d'inici de la dècada de 1890, és que col·laborà en l'Acadèmia Cientificoliterària de la Joventut Catòlica de València, a través de les sessions literàries de la qual va oferir composicions poètiques.⁶ Encara sent estudiant «en 1893 va concórrer als Jocs Florals de València, essent guardonat amb la Flor natural per son poema “Nit d'albaes”». Aquell premi, sens dubte, focalitzaria la seua figura alhora que demostraria el potencial aleshores percebut pel pare Sauret. D'aquesta manera, com segueix la investigadora, «aviat el seu desig d'estudiar llengües estrangeres, passà alguns anys entre'ls Col·legis de Montpeller, a França i el de Feldkirch, a l'Alemanya, amdots dels PP. Jesuïtes. La recança d'aquesta sojornada lluny de València, es manifesta als seus poemes, “Lluny de la Patria” i “Oroneta”» (Comba 1965: 9-10).

La lluíssor d'aquelles composicions primerenques no passà gens desapercibuda. Teodor Llorente mateix, a través del pseudònim «Valentino», el recordava vivament: «oí una voz muy dulce y algo triste, que venía del extranjero. Era un lamento de nostalgia, dirigido á la Patria ausente», una notícia tan sorprenent que no evità el crit «¡Ya tenemos otro poeta!, exclamé gozos al leer estos sentidos versos, y no me engañaba. Quien los escribía era Leopoldo Trénor, un nuevo vástago de la il·lustre

5 L'Agrupació tindria un responsable clau, tal com ho testimonia Xesc Alemany a Poeteca.cat (<https://poeteca.cat/ca/autor/275/> [consultat en maig de 2021]). Alemany afirma que el poeta valencià, Josep Maria Bayarri (1886-1970) enllestí la col·lecció «Poetes valencians contemporanis», entre les antologies poètiques de les quals reix la dedicada a Leopold Trénor Palavicino en 1915. Aquell exemplar reuní alguns dels poemes publicats a *Ramellet de versos* (1895), *Flors de paper* (1898) així com alguns d'inèdits.

6 «Academia Científico Literaria de la Juventud Católica», *Almanaque de Las Provincias para 1891*, València, 1890, p. 181.

Víctor Pastor Banyuls. Leopold Trénor Palavicino, a través de la *Biografía d'un president de Lo Rat Penat, (...)*, d'Amèlia Comba Comba (1965)

família por tantas razones respetada y querida en Valencia». ⁷ Tant sembla així que uns quants anys abans «un excursionista» el retratava d'aquesta forma (Roca 2011: 403):

Activo, entusiasta, infatigable, llena la imaginación de hermosas fantasías y el alma de nobles sentimientos; poeta por naturaleza, propagandista y apóstol, por vocación, de las sanas ideas religiosas y sociales, es al mismo tiempo hombre practico, industrioso, trabajador.

Aquells primers versos esmentats s'enclaven en una època molt productiva, que podríem traçar de 1890 a 1899, l'any en què contragué matrimoni. A més de l'èxit primerenc de 1893 i la publicació immediata dels poemaris *Ramellet de versos* i *Flors de paper*, participa constantment en els cercles literaris més vibrants de la ciutat de València. Reix, sobretot, la col·laboració constant en l'Acadèmia Cientificoliterària de la Joventut Catòlica de València, a més de la participació en Lo Rat Penat, tal fou la implicació que en ambdues entitats forma part de les juntes directives mantenint-hi diversos càrrecs de responsabilitat.

Aquell poeta, segons aporta Rafael Roca (2006: 191), era descrit de gaidó per l'entorn de Blasco Ibáñez: «poeta de la Juventud catòlica, gran amigo de los jesuitas». Tanmateix, la notorietat que desprengué fou digna de ressenyar. Segons l'autora, Trénor compaginava, tant com podia, la vida professional amb una producció literària diversa i notable (Comba 1965: 11):

té un bon recull d'obres socials i científiques, així com nombrosos poemes. Cal destacar: "Ramellet de versos"; "Flors de paper"; "Para nosotros solos"; "Problemas eléctricos"; "Accidentes eléctricos; les novel·les d'acció social, "La Casa de Bethania"; "Por tierras del olivar"; la novel·la científica, "Juan Murias"; però la més important de les seues obres es la biografia de Sant Joan de la Creu, anomenada "Juan de Yepes".

Tal era la passió cultural que, segons l'autora (1965: 11), «amant de la literatura i tot quant ella es relaciona va crear al carrer de les Avellanes, la Tipografia Moderna⁸, on impremtaven la quasi totalitat de les revistes i publicacions de València, de tipus catòlic». Aquella editorial esdevenia la base del propagandisme catòlic valencià atesa la posició religiosa del poeta.⁹ Així com ressenyaven els contemporanis de Pro poesia Valenciana (1915: 2): «ab tan sòlida i completa preparació s'en entrá desde llavors en la vida agitadisima, activa, ab una propaganda apostòlica, incansable en tòts los ordes»

Així doncs, segueix Amèlia Comba (1965: 11), «amb el jesuïta P. Conills, fón l'ánima del Centre Escolar i Mercantil, quina publicació quinzenal "Or de llei" escrivia ell tot sol, signant els articles amb

⁷ L'autor va ressenyar a *Las Provincias* el poemari de Trénor, *Para nosotros solos: poesias íntimas* (1908). Extret de la Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu (Arixu Almela i Vives, caixa 91).

⁸ Romà Seguí (2017) ha estudiat detalladament les característiques d'aquella empresa editorial.

⁹ Leopold Trénor tenia un paper fonamental al si del catolicisme valencià. Enrique Lull i Manuel Revuelta (1997) n'hi aporten informació. .

Víctor Pastor Banyuls. Leopold Trénor Palavicino, a través de la *Biografía d'un president de Lo Rat Penat, (...)*, d'Amèlia Comba Comba (1965)

totes les lletres de l'alfabet». Cal recordar que al si d'aquell centre sorgí l'«Acadèmia Valencianista», a la redor de la qual Trénor impentà la interessant i efímera revista, *Cultura Valenciana*, amb aportacions, entre d'altres, de Lluís Fullana, Andreu Ivars, Manuel González Martí, Eduard López-Chavarri o Josep Rodrigo Pertegàs.

4. Un valencianista fervorós

Atesa la naturalesa de l'estudi, l'autora dedica més de la segona part de la biografia a resseguir l'activitat de Leopold Trénor en Lo Rat Penat. El poeta, doncs, «des les darreries del segle XIX (...) pertany a la Societat Valencianista “Lo Rat Penat”, de la que llavors era capdavanter En Teodor Llorente» (Comba 1965: 13).

És així com, després d'uns quants anys de militància, va decidir presentar candidatura a la presidència dels ratpenatistes, raó per la qual fou elegit president en la Junta General del quatre d'octubre de 1908 i en prengué possessió¹⁰ «el dia 9 d'octubre –data gloriosa–» (Comba 1965: 14) d'aquell mateix any.

D'antuvi, s'hi pot percebre com Trénor pretengué reviscolar l'activitat de l'entitat vuitcentista. Les seues accions palesen noves iniciatives: «el primer fet del nou President, va ésser la creació de la Taula de la Secció de Teatre, ja que, aleshores era l'única sense representació», de manera que, «durant el curs, se donà un gran impuls al Teatre genuïnament valencià» (Comba 1965: 14).

Una altra de les accions impulsades pel novell president va ser la creació, amb més entusiasme que fortuna, de «la primera Escola d'Estudis Valencians i Escola de Lectura, sota la direcció de l'erudit En Roc Chabás». Malauradament, resumeix la investigadora (1965: 15): «el Senyor Trénor sol·licità del Excm. Sr. Ministre de Foment una subvenció per a dita Escola, que no passà de la promesa». De més a més, a finals de 1909, «es va solemniar el V. Centenar de la fundació de l'hospital General. I, així mateix, els festejos en llaor del poeta En Josep Bernat i Baldoví» (Comba 1965: 26).

Ara bé, el nostre escriptor, a mida que avançava el temps, sentia augmentades les obligacions familiars i professionals, per la qual cosa, fins en dues ocasions presentà la renúncia al càrrec fonamentada als molts quefers que l'allunyaven sovint de València», tanmateix «la Junta quedà esbalaïda i tota en pes pregà al Senyor Trénor de retirar la dimissió» (Comba 1965: 14).

Això no obstant, «a la Junta General del 11 de Decembre de 1910, el Sr. Trénor prega no ésser reelegit en el càrrec, lo qual demanava per circumstancies especials que s'abstenia de dir». Segons

10 Amèlia Comba (1965: 14) concreta els integrants d'aquella junta: «Vice 1r: En Enrich Alberola Serra; Vice 2n: En Josep Bodria Roig; Secretari: En Manel Giner Santantoni; Vice 1r: En Jacint M. Muestieles Perales; Vice 2n: En Ricart Querol Bartual; Bibliotecari: En Francesc Martínez i Martínez; Contador: En Carles Sarthou Francesc; Tresorer: En Juli Penas Fiol; Vocal 1r: En Josep Rodrigo Pertegàs; Vocal 2n: En J. Manel Cortina Péres; Vocal 3r: En Josep M. Zapater Rodríguez; Vocal 4t: En Francesc Alcarhe VFázquez; Vocal 5é: En Manel d'Espinosa Ventura; Vocal 6é: En Manel Muñoz Barrachina.

Víctor Pastor Banyuls. Leopold Trénor Palavicino, a través de la *Biografía d'un president de Lo Rat Penat, (...)*, d'Amèlia Comba Comba (1965)

Amèlia Comba (1965: 26), aquella decisió inapel·lable responia a la pressió soferta per part dels «satèl·lits juvenívols de Llorente» els quals «varen continuar llançant dards enverinats envers la Presidència de Lo Rat Penat, per considerar-lo una antigalla literaria».

Siga com siga, Leopold Trénor no voldria esdevenir un president testimonial, ans al contrari, intentà empenyar l'entitat perquè poguera representar la València de l'època. L'exemple més evident fou l'activitat escomesa en el marc de l'Exposició Regional de 1909. Tal fou l'entusiasme experimentat entre els ratpenatistes que fins i tot, segons Comba (1965: 15), «per tots els mitjans, la Societat procurà la celebració d'un Congrés històric de la Corona d'Aragó a l'ensems que a l'Exposició es realitzaven actes de les províncies germanes». Cal palesar que aquell esdeveniment havia estat impulsat precisament per Tomàs Trénor Palavicino (1864-1913), cosí germà del nostre escriptor i president de l'Ateneu Mercantil de València.

Ni que fora pel contingut del discurs entorn d'aquella data, Leopold Trénor denota un interès constant per la llengua i la literatura valencianes. Amèlia Comba no s'estigué de transcriure'n la totalitat a través de nou fulls mecanografiats, ja que «la nota més elevada de la festa, fón el discurs¹¹ del President de Lo Rat Penat, al asseure a la Regina en la Cadira de flors». Així doncs, recorda que «el dia 6 de Juny de 1909 i al Saló d'Actes de l'Exposició, es celebraren els Jocs Florals, essent Regina S. A. l'Infanta Na Maria Teresa de Borbón, germana del Rei N'Anfóns XIII» (Comba 1965: 15-16).

Una interlocutora de la reialesa requeria, per consegüent, la màxima pompositat: «el tron de la poesia era de flors i la Regina era abillada de cort amb un meravellós vestit blanc de tul brodat en argent. Les joies eren diadema de brillants amb esprít blanc i collar també de brillants i perles» a qui de més a més se li lliurà «un luxós quadre amb el nomenament de abcn de Mérit de Lo Rat Penat», tal com detalla Amèlia Comba (1965: 15-16).

De fet, prova de la solemnitat d'aquella empresa, més membres de la Casa Reial volgueren prendre part de la celebració: «al acte es va llegir una poesia qu'envià des de Munich, sa tia l'Infanta Na Pau de Borbón, anomenada: "A Maria Teresa"» (Comba 1965: 15).

En aquell context, és important analitzar-ne les paraules a través dels dos principals temes que hi pronuncià: l'interès per la llengua pròpia i el sentiment valencianista

Si bé teníem notícia sobre la ideologia lingüística de Leopold Trénor, en tant que signatari de les Normes Ortogràfiques de 1932,¹² la labor que desenvolupà al front dels ratpenatistes corrobora el seu interès persistent per la llengua dels valencians. Ara bé, les declaracions de viva veu enfront d'aquella destinatària, encara palesa més el pensament del representant: «jo bé sé, Noble Senyora, que Vos, Princesa de Castella i Infanta d'Aragó, no refusareu que parle la llengua del Gran Rei Conqueridor» (Comba 1965: 16).

11 El citat discurs fou imprés el mateix any de l'Exposició Regional. Leopold Trénor (1909).

12 Josep Daniel Climent (2007) ha elaborat un estudi complet sobre l'acord ortogràfic.

Víctor Pastor Banyuls. Leopold Trénor Palavicino, a través de la *Biografía d'un president de Lo Rat Penat, (...)*, d'Amèlia Comba Comba (1965)

Aquella *captatio benevolentiae*, no s'estigué d'ornamentar-la amb el lirisme que el caracteritzava (Comba 1965: 16):

com no refusa la Patria gran la ofrena d'amor que formen en garba inmensa les roselles dels blats de les nobles planes castellanes, les flors feréstegues del Pirineu, els clavells del Generalife, els pomells de neu de les pumarades asturianes, les margarides dels prats verdosos de Galícia i les roses de l'horta valenciana.

La llengua, per a l'autor, esdevé tan natural com les flors d'arreu d'Espanya i, més explícitament aclarí: «bé sé que Vos, qu'ameu a nostra terra, ja que veniu a honorar este tron de les flors de la literatura valenciana». Amb tal amor a la pàtria, per tant, la llengua no pot significar cap obstacle, ans al contrari (Comba 1965: 16):

assentat entre los fruits del treball honrat i intel·ligent de nostra raça, comprendreu si no del tot, les paraules, el fons de sentiments que les alenten, com comprén la mare el balbucitar farfallós del seu nen, com comprenen els ulls l'esguart tendre de la nuvia volguda, com entén el cor el crit de joia o el gemec de dolor, com comprenim a través de marcs i fronteres el llenguatge amor.

Tal com argumenta el poeta (Comba 1965: 19), «no es prou parlar la nostra llengua; hi ha que sentir les coses de la terra, hi ha que comprendre la cançó de l'horta i escoltar-la al capvespre, assegut en la gòtica Creu del terme, lo cant laboriós dels amples portxes del velluter, la veu callada dels lliures vells i dels monuments antics».

Perquè, ben al contrari, «lo que no arrele en tot això, podrá ésser flor màgica d'estufa, arbust artificios de tropical brancatge, però mai no l'arbre pairal en que's reposaran els nostres nets per a continuar l'obra d'amor, de poesia, de ciència i de progrés de la raça valenciana» (Comba 1965: 19).

Aquella reivindicació, tanmateix, el president sabia que no era esporàdica i recordà a la infanta el vers mític de Maria Aguiló a qui defineix com «el patriarca del renaixement català»: «sí poble que cobra sa llengua es recobra a sí mateix, com cantá'l poeta nosaltres volem recobrar la nostra ànima netament valenciana» (Comba 1965: 20-22).

El moviment renaixencista, havent comptat trenta anys de ratpenatisme, encara patia l'oposició de part de la societat partidaris d'un castellanisme cultural. De fet, solament per escriure en valencià podia ser motiu de ser considerat contrari al projecte nacional espanyol, tal com aclareix Rafael Roca (2007: 149). Així i tot, decididament, l'orador afirma: «ací i en Catalunya, lo floralesc ha segut l'ànima d'este brotades del esperit regional. Els poetes foren els precursors», és per això que qüestiona a pensament obert: «¿Com poden oblidar-ho els detractors encarniçats d'eixe gloriós floralesc?» (Comba 1965: 20).

Víctor Pastor Banyuls. Leopold Trénor Palavicino, a través de la *Biografía d'un president de Lo Rat Penat, (...)*, d'Amèlia Comba Comba (1965)

L'al·ludit «floralesc», més que pur ornament protocol·lari, referencia la manifestació cultural del poble de qui forma part: «el llenguatge dels avis encara en los llavis i l'ànima lleial i honrada, sofrida i coratjosa de nostra raça» (Comba 1965: 21). Sembla evident que, amb aquell discurs, Leopold Trénor no pretenia descriure la «grandesa» de València a la infanta Maria Teresa de Borbó –almenys no solament això; més aïna, s'hi esforçà per fer entendre el sentiment de reivindicació regional. Per això, com a representant dels «amadors de les glòries valencianes» descriu l'entitat amb eloqüència (Comba 1965: 17).

Lo Rat Penat no es un bitxo crepuscular al que xics i velles espanten a canyaes; no es l'habitant misteriós dels castells arrunats; lo nostre Rat Penat no fuig la llum clara i potent de la vida, no s'asusta d'eixes llunes brillants, dels arcs voltaics.

En efecte, tot i la breu duració del mandat, podem percebre com «l'aristòcrata més simpàtic de València»¹³ pretengué tornar a cosir el «Gran Reialme de València». De manera solemne, comunicava «de dalt venen ja aures de descentralització, altes proves d'amor a les Regions; preparem valencians sincerament amants de la terra, ciutadans dignes de governar-se, aptes per a regir-se». Era per aquella raó que es posà com a objectiu l'agermanament dels pobles valencians, massa sovint dependents del cap-i-casal (Comba 1965, 19-20):

Per això Lo Rat Penat ix fora del niuet en plé mitjdia per a recórrer les províncies germanes del Gran Reialme de València i a la llum engegadora del cel d'Alacant i dels ulls engisadors de les alacantines, brolla, no més al veure-lo, un incendi d'entusiasme, com no n'ha vist un altre i baix les arcades trionfals de les palmeres d'Elx, alacantins i valencians ouen en un mateix glatit del cor, la visió gegantesca del pervindre de la nostra Regió.

Ara bé, la pàtria total¹⁴ no s'assoliria sense les terres del nord, per això deixà constància que l'entitat que presidia «prompte mamprendrà son vol per eixa Plana meravellosa qu'el treball i la laboriositat dels castellanencs ha trocat en Jardí de les Hespérides» (Comba 1965: 20).

L'escomesa refundadora recollia l'esperit del rei Jaume I, qui «guaitá'ls fulgors esplendents de ses victòries, guidá sos camins èpics fins conquerir a València i coronant després nostra Senyera, seguí guaitant les glories de nostra Patria, encarnat en cada generació» (Comba 1965: 17).

Un esperit que el poeta creia intacte fins als poetes contemporanis: «baix de ses ales, encara i sempre majestuosament esteses, feren el niu patricis il·lustres en época malavirada, cantant sos cors, com cantá la lira d'ells, el nostre gran Querol, davant de la Patria gran» (Amèlia Comba 1965:

13 Amb eixa expressió fou resolt el retrat de Leopold Trénor pels membres de l'Agrupació Pro Poesia Valenciana (1915: 2).

14 Rafael Roca (2011: 622) recull l'apassionant discurs que Trénor difongué des del balcó de la casa de mossén Cardona Vives a Castelló.

Víctor Pastor Banyuls. Leopold Trénor Palavicino, a través de la *Biografía d'un president de Lo Rat Penat, (...)*, d'Amèlia Comba Comba (1965)

17). És més, va aprofitar per inserir-hi un fragment del famós poema¹⁵ «Pàtria, fides, amor»: «mai com avui n'es digne qui el gofanó tremola/ ab les barres de sang» palesava aquells «aimadors de les glories valencianes» (Amèlia Comba 1965: 17).

Amb tot, conclou: «D'enlla venim, noble Princesa i anem avant, sempre avant» i, com un tot indestriable, recordant aquella antiga màxima de «patria, fides amor», sentència la dissertació en forma de prec: «que Deu [...] faça reflorir eixa rosa, ceptre del Reialme de les Flors, en roses de ventura qu'enbaumen sempre vostra llar i que nostra dolça Mare dels Desemparats lleve a eixes roses les espines de recels i dolors» (Comba 1965: 19).

5. A tall de conclusió

Amb tot plegat, el text inèdit que hem analitzat evidencia, una vegada més, la importància cabdal que suposa Lo Rat Penat per entendre el context cultural valencià d'època contemporània. Així doncs, Amèlia Comba va recollir i va enfortir aquella herència ratpenatista: la identitat pròpia no pot esdevenir oblit.

La biografia –tot i que parcial, ja que no afegeix informació posterior a l'any 1910– aporta dades rellevants que ajuden a reconstruir el perfil del president estudiat. Cal notar la importància de l'aportació del literat: de principi a fi, defensà, indestriablement, aquell «patria fides amor». Resulta evident, doncs, la seua implicació en les files del catolicisme i valencianisme, segons ell, un tot indestriable des del qual treballar pel renaixement valencià

D'aquesta manera, podem afirmar que Leopold Trénor Palavicino treballà persistentment pel redreçament lingüístic i cultural del poble valencià. És més, en el context valencià contemporani, esdevé una de les comptades ocasions en què un escriptor provinent de l'alta burgesia defensa, decididament, un valencianisme tan eloqüent. És per tot això que, a la Universitat de València, hem cregut convenient projectar una tesi doctoral centrada en la figura d'aquest patrici.

15 Víctor Pastor Banyuls (2017) afegeix informació actualitzada sobre Vicent W. Querol (1837-1889).

Víctor Pastor Banyuls. Leopold Trénor Palavicino, a través de la *Biografía d'un president de Lo Rat Penat*, (...), d'Amèlia Comba Comba (1965)

Bibliografia

- Anònim (2009) *Trenor: l'exposició d'una gran família burgesa*. València: Universitat de València.
- Climent, Josep Daniel (2007) *Les Normes de Castelló: l'interès per la llengua dels valencians al segle XX*, València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- Comba, Amèlia (1965) *Biografía d'un president de Lo Rat Penat, ja mort, amb descripció de les seues activitats relacionades amb aquest centre*, València, (Inèdit).
- Cortés, Santi (2006) *Ensenyament i resistència cultural. Els cursos de llengua de Lo Rat Penat (1949-1975)*. Paiporta: Denes.
- Lull, Enrique/ Revuelta, Manuel (1997) *Jesuitas y pedagogía: el Colegio San José en la Valencia de los años veinte*, Madrid: Universidad Pontificia Comillas.
- Pastor, Víctor (2017) *Vicent W. Querol i l'Ateneu Científic, Literari i Artístic de València (1870-1876)* València: Universitat de València.
- Roca Ricart, Rafael (2006) «Teodor Llorente, líder de la Renaixença valenciana», Tesi Doctoral, València, Universitat de València.
- . (2007) *Teodor Llorente i la Renaixença valenciana*. València: Institució Alfons el Magnànim.
- . (2011) et al. *La Renaixença Valenciana i el redescobrimient del país: el Centre Excursionista de Lo Rat Penat: (1880-1911)*, estudi i transcripció de Rafael Roca, Paiporta: Denes.
- Seguí, Romà (2017) «La tipografia moderna: antecedents i fundació». *Pasiones bibliográficas II*, València: Societat Bibliogràfica Valenciana Jerònima Galés, pp. 125-140.
- Trénor, Leopold (1895) *Ramellet de versos / escrit per Leopoldo Trénor, soci del Rat-Penat*. València: Joseph Ortega.
- . (1898) *Flors de paper*, València: Impremta de M. Alufre.
- . (1909) *Discurs llegit en la solemne sessió dels Jocs Florals de Lo Rat Penat lo día 6 de juny de MCMIX*, València: Tipografia Moderna.
- . (1915) *Poesies*, València: Agrupació Pro poesia valenciana.
- Zalbidea, Alaitz (2019) *Nicolau Primitiu Gómez Serrano: Memòria privada i consciència valencianista*, València: Publicacions de la Universitat de València.